

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“DÜŞSEL KAYBOLUŞLAR”

Sözcük sayısı: 3823

Kategori =CAT1

Araştırma sorusu: Hasan Ali Toptaş'ın “Gölgesizler” adlı eserinde olay örgüsündeki kayboluşların kimlikler üzerindeki etkisi düş gerçeklik bağlamında nasıl ele alınmıştır?

Mayıs: 2023

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	2
2. Kayboların Kimlikler Üzerindeki Etkileri	
2.1. Çıngıl Nuri'nin Kayboluşunun Etkileri.....	5
2.2. Güvercin'in Kayboluşunun Etkileri.....	7
2.3. Muhtarın Kayboluşunun Etkileri.....	10
2.4. Cennet'in Oğlunun Kayboluşunun Etkileri.....	12
3. Sonuç.....	16
4. Kaynakça.....	17

1.Giriş

Post modern bir romanın en önemli özelliği, klasik edebiyat kurallarını reddederek, belirsiz bir anlatım tarzıyla kurgunun aktarılmasıdır. Hasan Ali Toptaş'ın “Gölgesizler” adlı romanı alışılmışın dışında ve karmaşık kurgusuyla ön plana çıkan post modern bir eserdir. Bu romanı seçerken, klasik ve alışılmış Türk edebiyat eserlerinden uzak, sürükleyici bir yapıtı incelemeyi amaçladım. Gölgesizler romanında en çok dikkatimi çeken unsur, üst kurmaca tekniğinin kullanılmasıdır. Kısaca anlatıcının, roman içerisinde roman yazması olarak ifade edilebilir. Yazarın aynı zamanda anlatımın içerisinde bir karakter olarak yer alması, kurgusal gerçeklik algısını artırır, olaylara derinlik katarak okuyucuyu yapıt üzerine düşünmeye ve sorgulamaya iter. Döngüsel yapısıyla, kolay anlaşılammaya ve her okunuşta farklı yorumlanmaya açık bir yapıttır Gölgesizler.

Olayların geçtiği mekânlar ve çevrenin anlatılış biçiminde de kurmaca oyununun izlerini görmek mümkündür. Kurguda birbirine bağlı olan paralel iki uzam söz konusudur. Bu farklı iki mekan, bir köy ve bir kentteki berber dükkanıdır. Romanın post modern yapısı nedeniyle bu uzamlar birbirine karışan bir düğüm gibi okura sunulmaktadır. Bu iki mekan, farklı zaman aralıklarını temsil etmelerine rağmen ortak noktaları, romanın kurgusunu oluşturan kaybolmalardır. Köyde kaybolan karakterler kent uzamında var olmak, kentte yok olanlar ise köy uzamında ortaya çıkmak üzerine kurgulanmıştır. Kronolojik ve takip edilebilir bir olay örgüsü içermeyen romanda anlatıcı, bu iki uzam arasında gidip gelmektedir. Anlatıcı kent uzamında roman yazan bir karakter olmasına rağmen, köyde yaşanan olayları bilir ve kendi içinde oraya bağlıdır. Okuyucu aynı anda yaşanan tüm bu olay örgüsü içinde zaman kavramını yitirmektedir. Gölgesizler bir nevi, paralel evrende geçen, birbiriyle bağlantılı sarmal olaylar zinciridir.

Gölgesizler romanında varoluş ve yok oluş döngüsünün gizemi; ani kaybolmalar, ölümler ve beklenmedik geri dönüşlerle okuyucuya aktarılmaktadır. Yapıtta üzerinde durulan

düş-gerçeklik belirsizliği her zaman okuyucuya hatırlatılmaktadır. Karakterlerin düşünceleriyle ve yapıtın içerisine yerleştirilen simgelerle, kurgunun gerçekliği yapıt boyunca sorgulanmaktadır. Hayal mi gerçek mi olduğu anlaşılamayan bu olaylar içerisinde karakterler çaresizlik, yorgunluk, telaş ve korku gibi birçok duygu ile karşı karşıya gelmektedir.

Eser üzerine yapılan daha önceki çalışmalarda, karakterlerin soyutlanma süreci ve zaman olgusu odak noktası olmuştur. Kentteki berber dükkânı ve köy arasındaki zaman farkının, uzamlara ve kişilere olan farklı etkileri tartışılmıştır.¹ Bir diğer çalışmada ise roman içerisinde büyük bir önemle anlatılan köy uzamındaki figürlerin varoluş çabası ve benlikten soyutlanmaları üzerine yoğunlaşmıştır.² Bu çalışmada ise olay örgüsünün ve kayboluşların karakterler üzerindeki etkileri işlenerek, düş gerçeklik çizgisinin sınırsızlığına vurgu yapılacaktır. Romandaki gizemli kayboluşlar, sıra dışı, çözümlenemeyen ve anlamlandırılmayan olaylar ve karmaşık uzam kurumu karakterlerin üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır.

Yapıtta bazı karakterler fiziksel olarak kaybolurken bazıları kendi içlerinde yok olarak kimliklerinden uzaklaşmaktadırlar fakat bu yok oluşlar yalnızca karakterlerin kendilerini değil tüm köyü farklı boyutlarda etkilemektedir. Anlatımda neredeyse her karakterin belli bir zamanda kayboluşuna yer verilmesiyle beraber, düşsel sorgulamanın da vurgulandığı görülmektedir. Bu çalışmada, köy uzamına odaklanarak, yaşanan olayların seçilen dört karakteri hangi yönlerde etkilediğini anlatılırken okuyucuyu düşündüren bu derin belirsizlik üzerinde durulacaktır.

Roman kent uzamındaki bir berber dükkânında, berberin çırağını tıraş almak için bakkala göndermesiyle başlar. Çıracak uzun süre gelmeyince berber de arkasından gider ve kaybolmaların üzerine vurgu yapılır. Üst kurmaca tekniğinin kullanıldığı yapıtta, berberin gitmesiyle dükkânda roman yazarıyla beraber bir müşteri daha kalır. Daha sonradan anlatıcının roman içinde roman yazdığı anlaşılır. Anlatıcı birden adı bilinmeyen bir köy uzamına geçiş

yapar ve bu noktadan sonra anlatılanlar yazarın kurguladığı hayal ürünü müdür yoksa gerçek midir anlaşılabilir. Betimlenen köyde gizemli bir şekilde bazı köylüler kaybolmakta, sonra yine aynı gizemle ya köye geri dönmekte ya da dönmemektedir.

Köyden ilk kaybolan kişi, köyün berberi olan Çingil Nuri'dir. Köyün muhtarı, köşe bucak Çingil Nuri'yi arar; fakat Nuri hiçbir yerde bulunamaz. On altı yıl sonra Çingil Nuri, saç sakalı karışmış bir vaziyette köye geri döner. Başından geçenler anlatılması istendiğinde ise köylülere içinden çıkılmaz, çözülemez bir hikaye anlatır. Onun neden ve nasıl kaybolduğu, on altı yıl boyunca neler yaptığı, nerede olduğu bilinemez. Çingil Nuri zamana karışarak yok olurken köy uzamında da alışılmamış etkilere sebep olmaktadır. Köyün berberinin kaybolması işlerken düş kavramından söz edilerek okuyucu kurgunun içine çekilmeye başlanmıştır.

Çingil Nuri'den sonra köyden kaybolan kişi, köyün en güzel kızı Güvercin'dir. Güvercin'in kaçırıldığı düşünen muhtar ve bekçi, adı roman boyunca belirtilmeyen Cennet'in oğlunu sorumlu tutar. Güvercinin kaybolmasıyla devam eden köy uzamındaki karmaşa Cennet'in oğlunun bir süre sonra aklını yitirmesine sebep olmaktadır. Diğerleri köyden fiziksel olarak kayboldukları halde, Cennet'in oğlu kendi içerisinde ruhsal olarak kaybolmuştur. Bir süre sonra köyden fiziksel olarak da kaybolarak, elinde bir yılanla yeniden ortaya çıkan Cennet'in oğlunun dönüşü, Çingil Nuri'nin köye dönüşünü anımsatmaktadır. Bu nedenle, hayatın tekrarlardan oluştuğu, dönüp dolaşıp yaşanan olayların birbirini anımsattığı sonucuna varılmaktadır.

Kurgudaki kayboluşlar köylüleri farklı boyutlarda etkilerken, muhtarın de içerisinde çıkamadığı olaylar karşısındaki çaresiz durumu okuyucuya aktarılmaktadır. Güvercin'in uzun süre aranıp bulunamaması üzerine, muhtar, kayıp duyurusu yapmak üzere ilçeye gider ve bir daha dönmez. Fakat kurgu boyunca olduğu gibi muhtarın ilçeye gerçekten gidip gitmediği bir belirsizlik içerisinde. Olaylar tüm karakterlerde olduğu gibi muhtar da sorgulamaya ve kendi sorgusu içerisinde yok olmaya itmektedir.

Bir süre sonra, Cennet'in oğlu sırtında Güvercin'le gelir. Güvercin hamiledir ancak kimden hamile kaldığı hakkında hiçbir şey söylememektedir. Bir kez daha belirsiz kurgunun bir karakter üzerindeki etkisi gerçek dışı olaylarla kendini göstermektedir. Güvercin gördüğü şefkat ve desteklere karşı sessizliğini korurken hissettiği korku anlatılmaktadır. Olay örgüsünün Güvercin üzerindeki etkisi işlenirken de düş ile gerçeklik arasındaki sınır çizilememiştir.

Bu tez çalışması, dört ayrı bölümden oluşmakta ve her bölümde farklı bir karakterin üzerine yoğunlaşmaktadır. Yapıttaki her karakter karmaşık olay örgüsünü oluşturan kaybolmalardan farklı boyutlarda etkilenirken, dört karakterin kurgudaki yerinin çok önemli olduğu görülmektedir. Bu dört karakteri kapsayan olaylar hem kendi üzerlerinde hem de köydeki diğer karakterler üzerinde çeşitli etkilere sebep olmaktadır. Vurgulanmak istenen düş gerçeklik çizgisi ise her bölümün içerisine yerleştirilerek anlatılacaktır.

2. Kayboluşların Kimlikler Üzerindeki Etkileri

2.1. Çıngıl Nuri'nin Kayboluşunun Etkileri

Köy uzamında ilk kaybolan kişi, bir akşam ruhum daralıyor diye evden çıkıp bir daha gelmeyen köyün berberi Çıngıl Nuri'dir. Nuri'nin hiçbir yerde bulunamamasıyla, varlığı unutulmuştur ve köydeki kimse onun yüzünü anımsayamamaya başlamıştır. Hatta varlığının gerçekliği bile sorgulanmaya başlanmaktadır. *“Yoktu; öyle biri yaşamamıştı sanki, o adda biri bu köyde yıllarca berberlik yapmamıştı. Yüzü de unutulmuştu ansızın, burnu nasıldı, gözleri vardı da onlarla mi görürdü, ağzıyla mi yer içerdi, kimse anımsamıyordu.”* (Toptaş, 18) Bu kaybolma köylüler üzerinde derin etkilere sebep olmuştur, karısı günlerce, aylarca hüngür hüngür ağlayarak muhtardan yardım dilenirken aramaya gidenler omuzları çökmüş yorgun ve umutsuz bir halde geri dönmüş, bazıları ise olayı anlamlandırmaya çalışırken dehşete düşmüştür. Bu kayboluştan en çok etkilenen kişilerden birisi de muhtar olmuştur. Köydeki

herkesten sorumlu olduğu için Nuri'yi bulma görevi de ona düşmüştür ve sorumluluklarıyla başa çıkamadığından yorgun ve bitkin düşmüştür. Muhtarın “alnı kırışık, uykulu yüz” olarak betimlenmesi de bu yorgunluğu destekler niteliktedir.

Yazar bu etkileri “kayboluş” ve “ortaya çıkış” kelimelerini beraber kullanarak, tezatlık ile vurgulamıştır. Bu yok oluştan sonra kent uzamındaki berberde “keçi sakallı” olarak nitelendirilen bir müşterinin varlığından söz edilir, yapıtın ilerleyen kısımlarında ise o müşterinin köyde kaybolan Nuri olduğu anlaşılır. Böylece bir mekanda kaybolan ve bulunamayan kişinin öbür mekanda varoluşunu sürdürmesiyle, yazarın belirsiz ve anlaşılması zor olay örgüsünde, köy ve kent arası geçişi bir düzen içerisinde işlediği görülmektedir.

Nuri köy uzamına geri geldiğinde kimse tarafından tanınmaz ve Nuri'nin toz toprak içerisinde olduğundan bahsedilir. Ayrıca aynı kent uzamında olduğu gibi “keçi sakallı” olarak betimlenmesiyle bakımsız bir hale geldiğine vurgu yapılır. Bunca yıl nerde olduğunu merak eden köylülere ise karışık, olağan dışı ve belirsizliklerle dolu bir hikaye anlatan Nuri, düş ve gerçeklik sınırının olmadığı bu hikayede tezatlık kullanarak anlatıma güç kazandırmıştır. “*O zaman anlamış bütün gerçeği, ne yürüyormuş, ne duruyor. Yürüyorum dediği, durmanın ta kendisiymiş. Düş gibi bir şey yani...*” (Toptaş, 63) Düş derinleştikçe, Nuri'nin içinden çıkamadığı umutsuzluğa kapıldığı bir durum haline gelerek kendini de kaybetmesine yol açmıştır.

Yapıtta bir kimse yok olduğunda yalnızca kalan insanların hafızasındaki yeri ve bırakabildiği izlerden ibaret olduğu düşünülür. Nuri kayboluşundan sonra yalnızca bazı insanların belleğindeki düşünceyle var olmaktadır köyde. Anlattığı hikayede ise nereye gittiği, nerede izini bırakacağındaki belirsizlik sözde soruyla okuyucuya düşündürülmektedir. Böylece iz bırakma sembolü Nuri aracılığıyla vurgulanmaktadır. “*Kim bilir nereye götürüyorlarmış onu; hangi eşyanın belleğinde hangi izleri bırakacakmış bakalım?*” (Toptaş, 64)

Bu düşünceye göre, köyde kalan insanların hafızalarından silinmesi ise bir karakterin tamamen yok olmasına neden olur. Bu da yapıtın adına yansıyan önemli bir semboldür. Kayboluşların odakta olduğu bu romanda kişilerin fiziksel olarak yok olduktan sonra kalan insanların hafızalarından da yavaşça silinmesi, bıraktıkları izlerin, yani gölgelerinin de tamamen yok oluşuna sebep olur, bu nedenle “Gölgesizler” olarak bahsedilen kişilerin köyden ve hafızadan silinen karakterler olduğu düşünülebilir.

Ayrıca zaman kavramının belirsiz olduğu bu hikayede yaşam mücadelesi ve kendiyile olan çatışması yüzme bilmediği mecazi kanlı bir denizdeki boğuşmasıyla aktarılmaktadır. Yaşadıklarının gerçek olmadığını anlayan ve yaşamı bir oyuna benzeten Nuri, “*Demek insan ne yapsa bir oyunun içinde...*” (Toptaş, 67) diyerek düş-gerçeklik sınırının belirsizliğinin altını çizmektedir.

2.2. Güvercin’in Kayboluşunun Etkileri

Çingil Nuri’den sonra köyden kaybolan ve bulunamayan kişi, köyün en güzel kızı Güvercin’dir. Henüz Nuri’yi bulamayan muhtar, köyde ikinci bir kaybolma ile karşılaştığında çaresizlikten Güvercin’in kaybolmasını bir kaçma veya kaçırılma olarak kabul etmenin daha kolay olacağını düşünmüştür. Muhtar ve bekçi, ismi roman boyunca belirtilmeyen Cennet’in oğlunu, buna dair hiçbir delil bulamamalarına rağmen sorumlu tutarlar ve onu hırpalarlar. Masum bir gence suç atması, muhtarın köyde sahip olduğu otoriteyi korumak adına adalette uzaklaştığını ve insani değerleri yok saydığını göstermektedir.

Nuri’nin kaybolmasında olduğu gibi bu durumda da hayal ve gerçeklik sınırı ayırt edilememektedir. Hatta zamanın geçmesiyle ve Güvercin’den haber alınamamasıyla onun köydeki geçmiş yaşamından bile şüphe edilmeye başlanmıştır. Yüzü kendi akrabası dahil birçok köylünün hafızasından silinerek uzak gökyüzüne karışmıştır. “*Öyle bir kız hiç yaşamamıştı sanki, onu bu köyde hiç görmemişti. Adını biliyordu yalnızca, Güvercin’di; elsiz*

ayaksız, dilsiz dudaksız, hatta gölgesiz bir güvercin...”(Toptaş, 114) Bu genç kızın ismini yuvalarından çok uzağa uçan kuşlardan esinlenerek seçen yazar, köyden gitmesini bu paralellikte okuyucuya aktarmaktadır. Güvercin kuşunun gölgesiz olarak nitelendirilmesi ise genç kızın çoğu kişi tarafından unutulmasından dolayı varlığının giderek silinmesi olarak yorumlanabilmektedir.

Kızının bulunması için, imama gitmeyi reddeden Reşit’i ikna etmek üzere bir oyun düzenleyen Rıza, oğlu Ramazan ile konuşarak onu imama gönderir. Ramazan bir kıza yanıp bitiyor gibi anlatarak Reşit’in verdiği siyah saç telini imama verir, böylece eğer saç telinin sahibi Ramazan’a sevdalanırsa, Reşit imamın yeteneklerine inanarak ondan yardım isteyecektir. Reşit’in evine doğru yönelirken Ramazan kişneme sesi duyar ve ışıldayan gözlerle ona bakan, tepinip duran siyah bir at ile karşılaşır ve at Ramazan’ı kovalamaya başlar. Saç telinin o siyah ata ait olduğunun anlaşılmasıyla, Ramazan’ın köy meydanında atın altında, kanlar içerisinde yerde yatan et ve kemik yığına dönüşmesi arasında dakikalar dahi yoktur. Köy uzamında, yüreklerine inerek izledikleri bu ölüm karşısında bazı köylüler, şaşırarak olaya inanmakta güçlük çekerken bazıları yalnızca üzülür, bazıları ise büyüyen bir öfkeyle paniğe kapılır. Yazar bu gencin zavallı ölümünü okuyucuya aktarırken montaj tekniği ile kurguya işlenen halk anlatısından yararlanarak etkileyiciliği arttırmayı amaçlamıştır.

Köy ile kent uzamının bir berber dükkânı ile bağlanmasıyla beraber kentteki berber dükkânında, köydeki olayları simgeleyen bazı sembollere de yer verilmektedir. Kent uzamında bahsedilen güvercin resmi, köy uzamında Güvercin’in kaybolmasını ve farklı bir yerde bulunma ihtimalini sembolize etmektedir. *“Ben bir sigara yaktım, aynanın üstündeki güvercin resmine bakıyordum. Tuhaf bir denge vardı resimde, yarı açık kanatlarıyla güvercin bir yere mi konuyor yoksa uçmaya mı hazırlanıyor belli değildi.”* (Toptaş, 53)

Aylar sonra ağlayarak dağda bulunan ve köye getirilen Güvercin, köydeki herkes tarafından şefkatle karşılanırken tepkisiz kalmaktadır. Sıcak yaklaşımlar karşısında

“ürkütülmüş bir kirpi” olarak betimlenen Güvercin’in olaylar sonrasındaki zayıf ve çaresiz duruşu, benzetme kullanılarak okuyucuya aktarılmaktadır. *“Yüreklerinde ne denli şefkat varsa bir anda hepsini sunmaya çalışıyorlardı ama Güvercin’den bir tepki gelmiyordu; kendisine uzanan ellerin sıcaklığını, kulağının dibinde dolaşan sözcüklerin yumuşaklığını, yüzünde toplanan bakışların kederini hiç görmüyordu sanki, ürkütülmüş bir kirpi gibi tortop olmuştu.”* (Toptaş, 198) Bunca zaman nerde olduğunu, kim tarafından nereye kaçırdığını soran köylüler, hatta anası bile, derin bir sessizlikten başka bir yanıt alamamaktaydı. Belki şokta olduğundan, belki üzüntüsünden belki de kimsenin anlayacağını düşünmediğinden konuşmuyordu ama bu önemli değildi, kadınlar onu hassas bir şekilde kendi canları gibi koruyup kolluyorlardı.

Hamile olduğunun ortaya çıkması işleri biraz daha ciddiye bindirmişti, Reşit kızını ahıra kapatmıştı ve kimin onu hamile bıraktığını söyleyene dek onu orada tutacağı kesindi. Kadınlar ahırın önüne toplanarak Reşit’e içeri girmek için yalvarıyor, insafını istiyorlardı fakat Reşit ahır kapısına dönüşmüştü adeta, sözünden dönmüyordu, yoldan çekilmiyordu. Evli olmayan genç kızın hamile kalması üzerine babasının onu ahıra kapatıp aç ve susuz bırakması ile köydeki ataerkil yapının altı çizilmektedir. Kimden hamile kaldığını söylemeyen, her zaman derin suskunluğunun içinde boğulan Güvercin, yalnızca bir defa anasına “diyemem, ölürüm de diyemem” diye fısıldamıştı. Çılgınlık atarak, kanayarak, bağırarak, tek başına doğurmuştu Güvercin fakat içleri acıyan kadınların ahıra dalmasıyla çılgılık atmaları bir olmuştu.

Yapıtın sonunda yazar, gazete haberinde bir kızın ayı tarafından kaçırıldığını okuduğunda ise, Güvercin’in bir ayı yavrusu doğurduğu anlaşılmaktadır. Bu olayın roman yazarının bir gazetede okuduğu haber ile açıklığa kavuşması kurgudaki gerçeklik algısını arttırmaktadır. Düş ve gerçeklik sorgusundan roman boyunca söz edilirken, yapıtın olağandışı bir olayla sonlanması, bu iki kavramın birbiriyle olan yakın bağlantısını yansıtmaktadır. Bu sınırsızlık ünlem cümleleri ve abartılı olaylar kullanılarak okuyucuya sunulmaktadır. *”Bir kızı*

ayı kaçırmış!”(Toptaş, 256) Halk anlatısı izleri taşıyan bu gerçek dışı olayın montaj tekniği ile romana yerleştirilmesiyle, post modern özellik desteklenmiştir.

2.3. Muhtar’ın Kayboluşunun Etkileri

Muhtar tüm köyden sorumlu olan kişidir fakat kimsenin içinden çıkamadığı bu olaylar karşısında muhtarın da köyü aramak dışında elinden bir şey gelmez. Cevap bulamamanın çaresizliğinde muhtar, sorumluluklarını azaltmak için Güvercin’in kaybolmasında elinde hiçbir delil olmamasına rağmen Cennet’in oğlunu sorumlu tutar. Otoritesini korumak ve üzerindeki yükü hafifletmek için haksız yere Cennet’in oğluna suç atmasıyla beraber muhtar, adaleti yok saymıştır. Cennet’in evine gidip aradıklarında mektuplardan başka bir delil bulamayan muhtar daha da sinirlenir ve sorgulamaları karşısında sessiz kalan Cennet’in oğlunu bekçi ile beraber acımasızca hırpalır. Meraklı halk karşısında hala Güvercin’i bulamama yükünü taşıyan muhtar varlık-yokluk anlayışını “yoklar sürüsü” olarak kurguladığı yanılısamayla sorgulamaya baslar. *“Belki de doğru düşünüyordu; herkesin bir yoku vardı köyde, herkes kadar bir yoklar sürüsü vardı...”(Toptaş, 89)* İç monolog tekniği ile verilen iç çatışmada muhtar kendini karışık duygular hissederek sorgular.

Köydeki olaylardan kendini sorumlu tutmasından dolayı oluşan kaygı ile beraber sorguladığı varlık durumu içerisinde hissettiği öfke, boğulma eylemiyle pekiştirilerek okuyucuya aktarılmaktadır. Cennet’in oğlunun delirmesinden sonra muhtar her zamandakinden daha da bitkin düşerek kaçamadığı suçluluk duygusu ile baş başa kalmaktadır. Her zaman başarılı ve ölçülü olmaktan yorulan muhtarın bıkkınlığı, yüzündeki kırışıklıklarla okuyucuya aktarılmaktadır. *“Hep akıllı davranmanın yorgunluğu çökmüştü omuzlarına; ölçülü olmanın, başarmaya çalışmanın ve içinde köpiiren binlerce arzuyu bütün bunların gerisine atmanın yılanmış bıkkınlığı gelip yüz çizgilerine oturmuştu. (Toptaş, 109)* Ayrıca muhtarlık statüsünün getirdiği sorumlulukların, omuzlarında somutlama ile verilen bir ağırlığa

neden olduğu belirtilmektedir. Tanımlanamayan ağırlık daha sonra muhtarlık odasına yığılmaktadır, altından kalkamadığı bu yük, muhtarı giderek karanlık bir umutsuzluğa düşmeye itmektedir.

Köyü adeta nedeni belirsiz bir uğursuzluk kapladığını düşünen, bitmek bilmeyen kötü haberler karşısında nasıl davranacağını, ne yapacağını bilemeyen muhtar, köyün varlığından şüphe etmeye başlamıştır. *“Belki köy zaten yoktu da bunu kimse anlayamıyordu henüz; köylülerin hepsi alışmıştı yokun varlığına.”*(*Toptaş, 126*) Bu varlık-yokluk sorgusu içerisinde, köyün artık kurtarılamaz bir hal aldığına, hiçbir uğraşın fayda etmeyeceğine inanan muhtar umutsuzluk içerisinde bulmuştur kendini. Buna rağmen köylülere karşı dik duruşunu bozmadan ilerlediğini düşünen muhtarın aslında kendi içinde yıkıldığı köylüler tarafından bilinmekteydi.

Bir süre sonra muhtarın çaresizlikten köydekilere ilçeye gideceğini söyleyerek başka bir zamana karışmasından önce, bekçiye muhtarlık odasını kilitlediğini ve açmaması gerektiğini tembihlemiştir. Bekçi, muhtarın yokluğunda gözü yollarda, gün boyu onun ilçeden geri dönmesini muhtarlık odasının önünde, ayakta dikilerek beklemekteydi. Bunu gören köylülerin çoğu, onu yalnız bırakmamak adına bekçinin yanına sıralanarak, muhtarı bekliyordu. Muhtar gittikten sonra da köyde devam eden tuhaf olaylar karşısında, o olmadan ne yapacağını bilemeyen bekçi, kimi zaman hala dönmemiş olmasına kaygılanırken kimi zaman muhtarın geri gelmiş, odasında olduğu hakkında tuhaf senaryolar kurarken buluyordu kendini. Sanki muhtar hiç gitmemiş gibi bekçinin beceriksizliğe söylendiğini, ona kızdığını hayal edebiliyordu. Köyden çok uzakta, hatta belki bir başka zamanda olmasına rağmen muhtarın varlığının her daim hissedildiği retorik sorularla okuyucuya düşündürölmek istenmiştir. *“Yokluğunda olup bitenler yüzünden bekçinin beceriksizliğine kızmıştı kuşkusuz. Köylüleri toplayarak, dal gibi gencimizi yiyen o atı aramaya neden çıkmadın diye köpürüyordu sözgelimi, neden köy meydanındaki kokunun kökünü araştırmadın diyordu sonra; hadi bunlar*

boyunu aştı diyelim, en azından Cennet'in oğlunu neden zamanında hizaya sokmadın da bunca derdi saldın başıma? (Toptaş, 203) Muhtarın orada olduğunu, geri geldiğini hayal eden bekçinin de yapıtaki herkes gibi gerçek mi düş mü olduğunu anlayamadığı kurguda kaybolduğu anlatılmaktadır.

Bu sıralar aynı zamanda köy meydanını saran nerden geldiği anlaşılamayan koku da köylülerin dillerinde dolaşmaktaydı. Karmaşalar karşısında son çareyi muhtarlık odasının kilidini kırıp Cennet'in oğlunu içeri kapatmakta bulan bekçi, köylülerin yardımıyla beraber kapıyı açar; o anlaşılamayan kokunun her yere yayılmasından sonra, muhtarın kendini asıp intihar ettiği görülmektedir. Muhtarın hiç gitmemiş ve odasında olduğu senaryosunun bekçinin hayalinde verilmesi ve daha sonradan gerçek olduğu anlaşılması ile kurgudaki hayal gerçeklik paralelliği okuyucuya aktarılmaktadır. Onun ne kadar süredir o odada olduğu bilinmese de sarkan dili ve şişen bedeni köylüleri hayretler içerisinde bırakmıştır. Köye sahip çıkma sorumluluğu, cevaplayamadığı sorular ve bulamadığı kayıplar muhtarın sırtında gittikçe ağırlaşan bir yüke dönüşürken, olaylar karşısındaki umutsuz, çaresiz, güçsüz duruşu en sonunda o yükün altında ezilmesine, kendi canına kıyarak bir et yığınının dönüşmesine neden olmuştur. Sorgulamalarıyla yavaş yavaş gerçeklikten kopan muhtar, zaman geçtikçe kendisinden de uzaklaşarak yok olmuştur.

2.4. Cennet'in Oğlunun Kayboluşunun Etkileri

Tuhaf biri olmasına karşın kimseye zararının dokunmayacağı tüm köy tarafından bilinmesine rağmen, Cennet'in oğlu, Güvercin'in kaçırılmasından sorumlu tutulur. İsmi yapıt boyunca belirtilmeyerek Cennet'in oğlu olarak adlandırılması, halk tarafından ismiyle anılmayacak kadar önemsenmediğinin bir göstergesidir. Fazla konuşmaması, çoğu soru karşısında susmasıyla okurun karşısına çıkmaktadır. *"Susuyordu Cennet'in oğlu. Öyle derin susuyordu ki, sessizliği muhtarlık odasının duvarlarından sızıp dışarı taşıyor, köy meydanında*

gündüzden kalan ne kadar ses varsa hepsini silip geçiyordu.” (Toptaş, 88) Muhtarın ve köylünün dinmeyen vicdan azabı olan Cennet’in oğlunun sessizliği dışarıdaki tüm sesleri bastıran metaforik bir sese dönüşmektedir, bu yüzden sessizliği tüm sesleri silip geçiyor olarak belirtilmektedir.

Bu masum genç hıçkırarak emekleyecek, yerde acı acı kıvranacak hale gelene kadar muhtar ve bekçi tarafından tekmelenerek işkenceye maruz kalmıştır. Bu olayın Cennet’in oğlundaki etkisi kanlı bir yüz ve titrek bir sestен çok sarsılmış bir zihin olmuştur. Akli dengesini kaybederek, köyde “deli” olarak nitelendirilen bu genç; homurdanıp, etrafa tükürüp devamlı ”Kaar nedeen yağaar, kaarr?” diye sormaya başlamaktadır. Köy Çıngıl Nuri’nin zamana karışması, güvercinin uçması gibi birçok kaybolmaya tanık olmasına rağmen, Cennet’in oğlunun kaybolması alışılmışın dışında bir yok oluşu simgelemektedir. O herkesin aksine kendi içerisindeki derinliklere karışmış, göz göre göre kendi varlığında yok olmuştur.

Daha sonra Cennet, panik içinde oğlunu bulamadığı için muhtara gittiğinde, bir çözüm yerine muhtarın umutsuzluğuyla karşılaşmıştı. Kendi içinde kaybolduktan sonra Cennet’in oğlunun bir de gözden kaybolması ile köyün içinden çıkamayacağı büyük karmaşayı düşünmektedir muhtar. Birkaç gün sonra saçı sakalı birbirine karışmış halde, elinde bir yılanla köye geri dönmüştür Cennet’in oğlu. Bu dönüş yıllar önce Çıngıl Nuri’nin geri gelmesine benzetilerek, hayatın tekrarlardan oluştuğuna vurgu yapılmıştır. *“Duvar dibinde pinekleyen aksakallı yaşlılara göre, Çıngıl Nuri’nin yıllar önce köye gelişiyle Cennet’in oğlununkinin hiç farkı yoktu; tekrarların tekrarıyla sürüp giden yaşam, zamanları ve bedenleri değiştirerek kendini bir kez daha sergiliyordu onlara...” (Toptaş, 137) Romanı oluşturan bu tekrarlar gölgesizlerin, var olamamışların döngüsüne işaret etmektedir.*

Getirdiği yılanla oyunlar yapıp herkesi şaşırtan Cennetin oğlunun etrafında, onu hayranlıkla seyreden ve kakhahalara boğulan çocukların oluşturduğu topluluk, “düşsel bir çember” olarak adlandırılmıştır. Çember kelimesi içinden çıkılamayan olayları ve döngüyü

simgelerken düşsel olarak betimlenmesi ile gerçeklik algısı okuyucuya düşündürülmek istenmiştir. Tüm bu içinden çıkılamayan olayların yanında, Cennet'in oğlu sanki sorunsuz bir hayal aleminde yaşar gibi yılanı boynuna dolayarak, çocuklara gösteri yapması, köylülerin onun deli milletine katıldığını söylemesine bir delil olarak gösterilebilirdi.

Bir süre sonra, dağlarda gezinirken Güvercin'i hıçkırarak ağlarken bulup omuzlarında köye getiren Cennet'in oğluna inanmayan köylüler, Güvercin'i onun kaçırdığına delil bulmuş gibi yüzüne tükürüp, bağırıp, ellerini bağlamışlardır. Olup biten hiçbir şeyi anlamamasına rağmen, belki bir yararı dokunur diye konuşmaya, Güvercin'i nerde bulduğunu anlatmaya çalışmasının yanında, hiç kimse tarafından işitilmiyordu, yüzüne dahi bakılmıyordu. İyilik yapmasına rağmen, Rıza tarafından tüfekle vurulmayla bile karşı karşıya gelen zavallı gencin ne yaparsa yapsın, köy tarafından asla değer görmeyeceği ve haksız yere suçlanmaya devam edeceği çaresizliği anlatılmaktadır. Hem, onu öldürmeye meyilli olan köylülerden korumak için, hem de bir sonraki hamlesinin ne olacağını bilmeyerek tedirgin olduğundan bekçi, Cennetin oğlunu urga ile bayrak direğine bağlayarak gün içinde yanından ayrılmıyordu. Ona savrulan tehditler karşısında yapabildiği tek şey; korku dolu gözlerle bekçiye yardım dilerircesine bakmaktı.

Güvercin'in hamile olduğu ortaya çıktıktan sonra durum içinden çıkılmaz bir hale gelmişti. Cennet'in oğlunu köy meydanında tutmaya devam ederse Rıza'nın onu oracıkta vuracağını içten içe bilen bekçi, onu muhtarlık odasına kapatmaktan başka bir çare göremez. Tüm bu olaylar karşısında hiçbir şey söyleyemeyen, karşı koyamayan, hatta suçsuz olduğu gerçeğini bile inandıramayan gencin büründüğü bu çaresizlik benzetmelerle okuyucuya hissettirmektedir. *“Cennet'in oğlu oltaya takılmış ölü bir balıktı sanki, hiç karşı koymaksızın takır takır sürüklenip gidiyordu.”* (Toptaş, 211) Günlerdir odada kapalı, aç bırakılan oğluna, yemek götürmek için giden Cennet her seferinde yalvarmasına rağmen, muhtarlık odasının kapısına dönüşen bekçi karşısında amacına ulaşmadan geri dönmektedir. Başının belası olarak

adlandırdığı Cennet'in oğlundan bıkan bekçi, aniden, “kalk, defol başımdan” diye bağıarak nedensizce kovmasından sonra, Cennet'in oğlu sendeleyerek anasının yanına gider ve uzun bir süre gözden kaybolur.

Unutulmaya fırsat vermeden tekrar ortaya çıktığında tuhaf davranışlarına devam ettiği için, köydeki çocuklar ona “hortlak” adını takmaya başlamaktadır. Bu ismin takılması Cennet'in oğlunun insanlık onuruyla oynanarak yaşayan bile ölü haline getirildiğinin simgesidir. Çocukları eğlendirip kahkahalara boğmaya devam ederken, kendisi duygularını yitirmiş gibiydi bir bakıma, heyecanlanmıyordu, ne yapacaksa sakın yapıyordu ve bu durum köydekileri meraklandırmaktadır. Tekrardan bir yılanla çocukların karşısına çıkarak gösterilerine devam eder “hortlak”, bu sefer yeni bir oyun bulmuş gibi yılanı beline dolayarak kemere benzetiyordu. Yılan kuyruğunu yuttukça çocuklar yıkılarak gülüyor, ”hortlak” acıdan kıvranmaya başladığında bile işin ciddiye bindiğini anlamaksızın çığlıklarla alkışlıyorlardı. Bu oyunun son perdesi ise hortlağın son nefesini vererek yere yıkılmasıyla biterken, çocuklar susmuştu artık.

Köydeki olaylar herkeste farklı etkiler yaratırken Cennet'in oğluna acı bir ölüm getirmişti. Kendi içinde kayboluşunun yanında suçlanması, dayak yemesi, dışlanması onun insani anlamda değersiz görüldüğünü yansıtırken, soyut anlamda yaşadığı yok oluşu göstermektedir. Kendi içinde kayboluş, soyut anlamda yok oluş aşamalarından sonra fiziksel anlamda da tüm zamanlardan silinerek yokluğa karışmıştır. Bu aşamalı yok oluş; statü korumak adına gücü elinde bulunduranların, masum ve güçsüz bireylerin yaşamı üzerindeki etkiyi gösterir niteliktedir.

3.Sonuç

“Gölgesizler” romanında bazı karakterler köyden kaybolarak bir süre sonra geri dönerken veya hiç dönmezken, bazıları kendi içerisinde yok olarak benliklerinden uzaklaşırlar.

Bu kaybolmalar ve yok oluşlar yalnızca karakterlerin kendilerini değil, köy uzamındaki herkesi farklı açılardan etkilemiştir.

Çingil Nuri'nin köyden kaybolması üzerine kendi anlattığı hikâyelerde yaşadıklarının yanında, muhtar yorgunluk, endişe ve çaresizlik duyguları içerisinde bulmuştur kendini. Güvercin'in kaybolması ise gerçek dışı bir olayla sonlanırken en çok da Cennetin oğlu üzerinde etki bırakmıştır. Genç kızın kaybolmasında sorumlu tutulan Cennetin oğlunun maruz kaldığı işkence ve yumruklar, aklını kaybetmesine yol açmıştır. Düş-gerçeklik sınırı belirsiz tutulan bu romanda, Güvercin'in bir ayı tarafından kaçırılması ve hamile bırakılması montaj tekniği ile anlatılırken, romanın post modern özellikleri desteklenmiştir. Muhtar kaybolmalar karşısında, hiçbir şey yapamazken çaresizlik duygusu içerisinde kendini yiyerek kendi canını almıştır. Cennet'in Oğlu ise aklını kaybetmesinden ve hırpalanmasından sonra oyun yaptığı yılan tarafından öldürülmüştür. Roman, olaylar karşısında karakterlerin kendi içerisinde yok olmaları veya uzamdan kaybolmalarını anlatırken, bazı karakterlerin hayatlarını kaybetmesi ile son bulmuştur.

Köyün uğursuzluğu içerisinde dönüp dolaşan olayların, aslında yazarın, evinde kurduğu hayallerden ibaret olduğu anlaşılır. Bu düş yapıt boyunca sorgulamalarla okuyucuya hissettirmeye çalışılmaktadır. Bu roman, birbirine paralel ilerleyen iki çizgi üzerine kurulmuştur. Biri yazarın hayalidir ki bu hayale göre yazar, kentteki berber dükkânında bekleyen ve bir süre sonra orayı benimsemiş bir müşteridir. İkinci çizgi ise, berberde oturan yazarın, kent uzamında kurguladığı olaylardır ki bu da 'Gölgesizler 'in köy uzamındaki temelini oluşturur. Dolayısıyla bu romanda anlatılan olaylar, hayal içinde hayal olarak düşünülebilir. Roman yazarı, bir karakter olarak romanda yer alır, kent uzamını benimseyerek anlatırken köydeki olayları kurgular ve hisseder. Post modernizm izlerini barındıran bu romanda, düş ile gerçek arasında gidip gelinir ancak en sonunda, tüm her şeyin bir hayalden ibaret olduğu anlaşılır.

4.Kaynakça

- Karaca, Alâattin, “Gölgesizlerin Kurgu Tekniği ve Teması”, 2011
- Öner, Haluk, “Taşrada Varoluş”, 2014
- Topsakal, Semih, “Hasan Ali Toptaş Romanlarında Postmodern Ögeler” 2011
- Toptaş, Hasan Ali, Everest Yayınları, 2021
- ¹http://tedprints.tedankara.k12.tr/834/1/Zeynep_Gozel.pdf
- ²<http://tedprints.tedankara.k12.tr/950/1/Cagla.Ataoglu.pdf>